JANUBIY OROLBO‘YI MINTAQASI FLORASINI SAQLASHNING HUQUQIY ASOSLARINI TAKOMILLASHTIRISH

Berdax Jienbaev
O’zbekiston Ekologik partiyasi
Oliy Majlis Qonunchilik palatasi deputati yordamchisi

Annotatsiya: Tezis ham tabiiy omillar, ham antropogen ta’sir tufayli jiddiy ekologik muammolarga duch kelgan Janubiy Orolbo‘yi mintaqasi florasini saqlab qolishning huquqiy asoslarini takomillashtirishga bag‘ishlangan. Ish mavjud qonunchilikni kompleks tadqiq qilish, kamchilik va bo‘shliqlarni aniqlash, shuningdek, floraning muhofazasi sohasidagi huquqiy bazani takomillashtirish bo‘yicha tavsiyalar ishlab chiqishga qaratilgan. Tezisda milliy va xalqaro huquqiy normalar tahlil qilingan, boshqa mintaqalarda huquqiy vositalarni muvaffaqiyatli qo‘llash misollari ko‘rib chiqilgan, ekologik va huquqiy yondashuvlarni integratsiyalash bo‘yicha chora-tadbirlar taklif etilgan. Tadqiqot natijalari Janubiy Orolbo‘yi o‘simlik dunyosini yanada samarali muhofaza qilish va mintaqaning barqaror rivojlanishini ta’minlashga xizmat qilishi kerak.

Аннотация
Тезис посвящена совершенствованию правовой основы сохранения флоры региона Южного Приаралья, который столкнулся с серьёзными экологическими проблемами, обусловленными как природными факторами, так и антропогенным воздействием. Работа направлена на комплексное исследование существующего законодательства, выявление недостатков и пробелов, а также разработку рекомендаций для улучшения правовой базы в сфере охраны флоры. В тезисе анализируются национальные и международные правовые нормы, рассмотрены примеры успешного применения правовых инструментов в других регионах, предложены меры по интеграции экологических и правовых подходов. Результаты исследования должны способствовать более эффективной охране растительного мира Южного Приаралья и обеспечению устойчивого развития региона.

Kalit so‘zlar

Janubiy Orolbo‘yi, flora, atrof-muhitni muhofaza qilish, huquqiy asos, ekologik qonunchilik, huquqni qo‘llash, barqaror rivojlanish, xalqaro huquq, ekotizim xizmatlari, tabiatni muhofaza qilish choralari.

Ключевые слова
Южное Приаралье, флора, охрана окружающей среды, правовая основа, экологическое законодательство, правоприменение, устойчивое развитие, международное право, экосистемные услуги, природоохранные меры.

Kirish

Janubiy Orolbo‘yi - Qozog‘iston va O‘zbekistonning bir qismini qamrab olgan mintaqa bo‘lib, noyob bioxilma-xillik va ekotizimlar bilan ajralib turadi. Biroq, bu mintaqa iqlim o‘zgarishi, inson faoliyati va yerlarning degradatsiyasi bilan bog‘liq jiddiy ekologik muammolarga duch keldi. Floraning samarali saqlanishi va mintaqaning barqaror rivojlanishini ta’minlashning huquqiy asoslarini takomillashtirish muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Mazkur tezis amaldagi qonunchilik tahliliga bag‘ishlangan.

Janubiy Orolbo‘yi florasini saqlashning huquqiy asoslarini takomillashtirish dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi. Ayni paytda mavjud qonunchilik va me’yoriy hujjatlar ushbu mintaqa florasi duch keladigan o‘ziga xos xavf va tahdidlarga har doim ham yetarli darajada javob bermaydi.

Janubiy Orolbo‘yi mintaqasi florasini saqlashning huquqiy asoslarini takomillashtirish ko‘p qirrali vazifa bo‘lib, mavjud huquqiy bazani chuqur tahlil qilish va uni yaxshilash bo‘yicha samarali chora-tadbirlarni ishlab chiqishni talab etadi. Ushbu ishning eng muhim jihatlari quyidagilardan iborat:

Mavjud milliy qonunchilik tahlili

Janubiy Orolbo‘yi hududida floraning muhofazasi ikki mamlakat: Qozog‘iston Respublikasi va O‘zbekiston milliy qonun hujjatlari bilan tartibga solinadi. Qozog‘iston Respublikasining "Atrof-muhitni muhofaza qilish to‘g‘risida"gi Qonuni va O‘zbekiston Respublikasining "O‘simlik dunyosi to‘g‘risida"gi Qonuni kabi asosiy qonun hujjatlari o‘simlik dunyosini muhofaza qilish uchun huquqiy asos yaratadi. Biroq, ushbu me’yoriy hujjatlar mavjudligiga qaramasdan, ularni qo‘llash amaliyotida quyidagi muammolar mavjud:

Mintaqa uchun o‘ziga xoslikning yo‘qligi: Milliy qonunlar ko‘pincha Janubiy Orolbo‘yining noyob ekotizim va floristik xususiyatlarini hisobga olmaydi.

Integratsiyaning kamchiligi: Ekologik normalarning yer va suv qonunchiligi kabi huquqning boshqa sohalari bilan yanada yaqinroq integratsiyalashuvi zarur.

Batafsil mexanizmlarning kamchiligi: Kamyob va yo‘qolib borayotgan o‘simlik turlarini himoya qilish, shuningdek, tanazzulga uchragan ekotizimlarni tiklash uchun yanada aniq mexanizmlar kerak.

Xalqaro huquqiy normalar va bitimlar

Janubiy Orolbo‘yi hududi biologik xilma-xillik to‘g‘risidagi konvensiya va xalqaro ahamiyatga ega bo‘lgan suv-botqoq yerlar to‘g‘risidagi Ramsar konvensiyasi kabi bir qator xalqaro shartnomalar bilan qamrab olingan. Biroq, ushbu bitimlarni qo‘llash amaliyotida quyidagi kamchiliklar mavjud:
Moliyalashtirishning past darajasi: Xalqaro bitimlarni amalga oshirish ko‘pincha moliyaviy mablag‘lar yetishmasligidan aziyat chekadi.
Muvofiqlashtirishdagi muammolar: O‘simlik dunyosini muhofaza qilish bo‘yicha xalqaro va milliy sa’y-harakatlar o‘rtasida samarali muvofiqlashtirish mavjud emas.
Milliy qonunchilik tizimlariga yetarlicha integratsiyalashmaganligi: Xalqaro normalar milliy qonunchilik hujjatlariga yetarlicha integratsiyalashmaganligi ularni amalda qo‘llashni qiyinlashtiradi.

Huquqni qo‘llash va tabiatni muhofaza qilish chora-tadbirlarini amalga oshirish muammolari

Tabiatni muhofaza qilish chora-tadbirlarini qo‘llash va amalga oshirishning asosiy muammolari quyidagilardan iborat:

Muvofiqlashtirishning kamchiligi: Turli davlat organlari, ekologik nodavlat notijorat tashkilotlari va mahalliy jamoalar o‘rtasida muvofiqlashtirishni yaxshilash zarurati mavjud.
Monitoring va nazoratdagi muammolar: Tabiatni muhofaza qilish tadbirlarining bajarilishi ustidan tizimli monitoring va nazoratning yetishmasligi.
Moliyaviy cheklovlar: Qo‘riqlash dasturlari va tadbirlarini amalga oshirish uchun resurslarning yetishmasligi.
Huquqiy asoslarni takomillashtirish bo‘yicha tavsiyalar
Janubiy Orolbo‘yi florasini muhofaza qilish samaradorligini oshirish uchun quyidagi chora-tadbirlar taklif etiladi:
Florani muhofaza qilishning kompleks rejasini ishlab chiqish: Mintaqaning o‘ziga xos ekologik sharoitlari va o‘ziga xos tahdidlarni hisobga olgan holda florani muhofaza qilishning batafsil rejasini ishlab chiqish zarur.
Muvofiqlashtirishni yaxshilash: Milliy va mahalliy hokimiyat organlari, shuningdek, davlat va xususiy sektor o‘rtasidagi muvofiqlashtirishni kuchaytirish kerak.
Moliyalashtirishni oshirish: Tabiatni muhofaza qilish dasturlari va tadbirlarini amalga oshirish uchun yetarli moliyalashtirishni ta’minlash.
Javobgarlikni kuchaytirish: Ekologik me’yorlarni buzganlik uchun javobgarlik choralarini kuchaytirish va huquqni qo‘llash amaliyotini yaxshilash.
Huquqiy vositalarni muvaffaqiyatli qo‘llash misollari
Janubiy Afrika va Avstraliya kabi boshqa mintaqalardagi floraning muvaffaqiyatli namunalarini o‘rganish shuni ko‘rsatadiki:
Samarali qonunchilik: Aniq sharoitlarga moslashtirilgan ixtisoslashgan qonunchilikning mavjudligi floraning muhofazasini sezilarli darajada yaxshilaydi.
Kompleks strategiyalar: Huquqiy, ekologik va iqtisodiy chora-tadbirlar integratsiyasi tabiiy resurslarni yanada barqaror boshqarishni ta’minlaydi.
Mahalliy tashabbuslar: Mahalliy jamoalar va xususiy sektorni o‘simlik dunyosini muhofaza qilishga faol jalb qilish muhofaza tadbirlarini muvaffaqiyatli amalga oshirishga yordam beradi.
Xulosa
Janubiy Orolbo‘yi mintaqasi florasini saqlashning huquqiy asoslarini takomillashtirish kompleks va tizimli yondashuvni talab etadi. Mavjud qonunchilikni takomillashtirish ham, yangi huquqiy va tashkiliy mexanizmlarni ishlab chiqish ham zarur. Taklif etilgan tavsiyalarning joriy etilishi Janubiy Orolbo‘yining noyob ekotizimlarini saqlab qolish orqali floraning yanada samarali muhofaza tizimini yaratish va mintaqaning barqaror rivojlanishini ta’minlashga yordam beradi.

Adabiyotlar ro‘yxati:

1. Qozog‘iston Respublikasining "Atrof-muhitni muhofaza qilish to‘g‘risida"gi qonuni.
2. "O‘simlik dunyosi to‘g‘risida"gi O‘zbekiston qonuni.
3. Biologik xilma-xillik to‘g‘risidagi konvensiya.
4. Xalqaro ahamiyatga ega bo‘lgan suv-botqoq yerlar to‘g‘risidagi Ramsar konvensiyasi.
5. Flora muhofazasi va ekologik huquq sohasidagi ilmiy tadqiqotlar va nashrlar.
6. Ekologiya huquqi. Darslik // Bozorov U.B., Xolmo‘minov J.T., Juraev Y.O., Usmonov M.B. va boshqalar. Mas’ul muharrir yu.f.d., prof. J.T.Xolmo‘minov. – T: TDYU, 2018. - B 369.

Elektron resurslar

1. http:// www.lex.uz
2. http: // www.gov.uz
3. http:// www.uznature.uz
4. http:// www.eco.uz
5. http: // www.norma.uz

WORDLY KNOWLEDGE